

ИВАН ЦВЕТКОВ

ВАПЦАРОВ И ГОРКИ

Не е тайна, че когато се заговори за връзките между писатели от различни литератури, макар и братски, или за взаимоотношенията между цели литератури в тяхното историческо развитие, у мнозина изникват сериозни опасения: няма ли да бъде сведено всичко до влиянието, до ученическото възприемане на идеите и образите и от погледа на изследователя да изчезнат ония неповторими исторически условия, които са вдъхнали живот на дадена художествена творба, писател, направление и са обусловили тяхното самостоятелно значение. За нещастие, тези съмнения често пъти се оказват основателни. Защото, покрай сполучливите изследвания, в които личи правилната методология, дълбокото познаване на спецификата и сложността на проблема и истинско вникване, вживяване в съпоставяните явления, не са редки и чисто умозрителни, схематични построения, най-свободното групиране и подрязване на фактите според приумиците на автора.¹ При никой проблем не са изказвани толкова произволни съждения, не са използвани толкова неточни, приблизителни критерии и не са допускани по-големи опростявания, по-повърхностно разглеждане на материала, както при посочения. Примерите са много, но тук ще се задоволя само с един: до съвсем неотдавна всички ние, които пишехме за Маяковски и българската поезия, бяхме до такава степен покърени от обаянието му, от неотразимото внушение на неговата гръмогласна, новаторска поезия, че нареждахме в дълъг строй след него почти всички наши революционни поети от Смирненски насам и по-малко се грижехме да изтъкнем тяхната индивидуалност, националното им своеобразие.² А понякога говорехме за влияние върху поети, които изобщо не бяха чели дотогава Маяковски.

Разбира се, това е вече минало както за нас, така и за някои съветски изследвачи и не всякога могат да се отделят субективните грешки, пропуски от обективния данък на времето. И макар че в списания и студии все още се появяват отделни рецидиви с типическата настойчивост за всяко опростителство и задръстват пътя за истинското научно осветление на въпросите, тяхното „златно време“ измина. Напоследък погледите все повече се насочват към по-дълбоко разкриване на взаимните връзки, към търсене на по-органична вътрешна близост, която засяга в една или

¹ Такава насока на изследването води до някои най-нови открития, в които на българската литература се приписват чудодейни свойства да възприема от други литератури най-разнообразни явления от различен мащаб и характер, от различни исторически периоди и да ги трансформира само в реализъм. За това се писа вече и в съветския печат.

² Нямам предвид някои сериозни изследвания, които първи проправиха пътя и съвсем естествено бе да имат и известни слабости. Става дума главно за инерцията, която се създаде в много статии — да се изтъква повече външното сходство.

друга степен основния идеен и емоционален свят на разглежданите писатели, основния патос на творчеството им. В този дух ще се опитам да изложа някои мисли и съображения за Вапцаров и Горки, за онова, което сродява нашия безсмъртен поет с личността и художественото дело на великия основоположник на социалистическото изкуство. В известен смисъл то може да се нарече горкиевското у Вапцаров.

*

В съществуващата сравнително богата мемоарна литература за Вапцаров се изнасят редица негови възторжени изказвания за Горки както изобщо, така и за отделни произведения — разкази, пиеси, романи. От всички чужди писатели Горки е бил най-близък, най-скъп на Вапцаров като личност с рядка житейска и литературна съдба, с мястото, което заема в революционната пролетарска литература. И макар че Вапцаров е познавал и високо ценел творчеството на Пушкин, Лермонтов, Толстой и други европейски писатели, двама са били неговите най-любими учители: Ботев и Горки.

„Кольо често вземаше някоя книга и започваше да чете — пише Бойка Вапцарова. — Най-много четеше разкази от Максим Горки. Помня, че веднъж силно впечатление направи на слушателите разказа „Челкаш“. Те слушаха със затаен дъх и накрая изругаха като Челкаш алчността на човека“.

За пиесата на Горки „Егор Буличов и другите“, която чете цял съсредоточен в нея, ослепел и оглушал за околния свят, Вапцаров признава: „Ето, това е пиеса, веднага те грабва!“ Той я нарича „майсторска работа“. Възхищава се от интригата и фабулата, от майсторското изграждане на сюжетните линии, от напрегнатия ход на действието, от разнообразието и богатството на отделните характери. Това е, което разтърсва така дълбоко читателя и зрителя.

За великия човек Максим Горки Вапцаров разказва възбудено. . . . „За мене Горки беше не само учител за живота, но и мой верен и задушевен приятел, — ни казваше той. — И после дълго говореше за любимия писател, за неговото скитничество из родната земя, за страстната му борба за освобождаване на народа от ярема на царското самовластие, за безпределната му обич към човека. По това време Кольо написа стихотворението си „Горки“.

Творчеството на Максим Горки бе разкрило пред него, че истинското изкуство може да се създаде само с безценна любов към народа и Родината. Това творчество звучи като възхвала на всичко прекрасно в живота, като химн на най-прекрасното в него — човека.

Вапцаров често обичаше да сравнява Горки с Балзак или Флобер, но подчертаваше, че Горки е отишъл много по-напред. Докато героите на западните класици угасват в трагична безпомощност, борците на Горки завършват с бунт и остават непримирими. Романите „Майка“ и „Клим Самгин“ бяха любимо четиво на Вапцаров. За „Майка“ той казваше: „Това е не само епопея на социалната борба, но и роман за възпитание на високи човешки качества у хората“. Последните два месеца преди арестуването му той препрочиташе глави от „Клим Самгин“. В тоя роман Вапцаров виждаше идейно-обществените търсения на руската интелигенция и гибелта, на която са обречени всички, които не са включени в делото на социалното освобождение на своя народ. С трогателна простота Кольо

разправяше за големите грижи и внимание на Горки към начеващите писатели-самоуци, към хората от народа, които са опитвали силите си в областта на литературата. Той обясняваше с каква бащинска обич Горки е чел и поправял техните ръкописи и ги е съветвал как трябва да пишат.“

Николай Шмиргела също предава свои разговори с Вапцаров за Горки и по-специално за сборника „Разкази за героите“ — за един от героите Заусайлов.

„Кольо като че ли стана друг човек. Както беше обичайно паднала косата му над дясното му око вдигна я с ръката, в която държеше цигарата, и удари с другата по бюрото:

— За този разказ се отказвам от половината световна литература. Когато го четох, скърцал съм със зъби от удоволствие, наслада и гордост за човека. Спомняш ли си го този Заусайлов — истински човек. Усещам го физически около себе си. — И той се поозърна. А оная Анфиса? Мирише на пот като кон, но какъв човек! А оная дете вика: „стреляй по гласа ми? Така ми е подействувал този разказ, че не мога да си представя, че може някой по-хубаво някога да опише героя. . .!“

И той така се запали, така нахлуха в него героите на Горки, като че ли оная Сашок викаше не другиму, а нему.

Отваряше ли се дума за Горки с Вапцаров, това значеше цяла вечер разговорът да не спре, да не се изчерпи.

Горки беше за Вапцаров човекът, който най-много се бе намесил в неговия личен живот.“

И по-нататък Шмиргела предава един разговор за стихотворението на Лиза от пиесата „Деца на Слънцето“. Вапцаров чува за пръв път това стихотворение от един работник — белогвардеец в Кочериново и то дотолкова изразява тогавашното му душевно състояние, като че ли Горки го е писал за него. То му помага да преодолее из корен чувството на безпросветност и отчаяние от живота, което го обхваща през онези дни.

„В тая вечер много неща изведнъж разбрах — казва Вапцаров — но едно беше основното: — в тези работници, макар че много от тях бяха „отрепки“, като тоя, живее премазания от живота човек. Да, именно, това ми стана ясно: че в работниците живеят човечеци.

— Затуй Горки така го обичам.

Ето първия куплет от това стихотворение:

Орел поднимается в небе,
сверкая могучим крылом . . .
И мне бы хотелось, и мне бы
туда, в небеса, за орлом . . .

Тъкмо тоя стремеж да се отскубне човек от затвора на свирепия и озъбен като куче живот, където той е премазана жертва, да се издигне над него и вдъхне волно от безкрайните сини простори, да почувствува своята човешка могъща сила, своето предназначение — тъкмо този стремеж е допаднал на Вапцаров по онова време.

В същия дух е и споменът на Христо Минев — съученик на поета от машинното училище — „той извънредно живо долавяше неправдите, които се вършеха над хората от „низините“ и сам един от тях, търсеше подобно на Максим Горки човечното, човека у тях“.

Всички тези спомени на близки, приятели, съученици, които са познавали добре Вапцаров, неговата душевност, са просто безценни за нас, защото пресъздават оная жива, естествена атмосфера на неговите литературни интереси и предпочитания (колко бледно, неизразително и като чели академично звучат тези понятия в случая с Вапцаров), на непосредствено изказани мисли, с една дума (въпреки откъслечността на спомените) на неговото литературно верую. Моето впечатление е, че когато се отвори дума за Горки, за безсмъртните образи на неговите творби, за великите човешки идеи, които се проповядват в тях, понятието „литературен интерес“ напуска своето външно неутрално значение и се превръща в интерес — обич, интерес — горене, изживяване и възприемане с цялото същество. В центъра на тоя интерес стои горкиевската философия за човека, горкиевското изобразяване на човека, възхвалата на човека.

Нека си спомним с какво влезе в световната литература Горки в началото на века, кое произведение му донесе световна слава и признание. Това бе пиесата „На дъното“ — този манифест на пролетарския хуманизъм, който обиколи всички европейски столици, премина и в други континенти, стряскаше съзнанието на трудещите се и младежта, раждаше бурни възторзи и манифестации. Именно Горки пръв от позициите на борещия се пролетариат хвърли гневно обвинение срещу капиталистическия строй, който е враг на човека, който убива човешкото у човека, осакатява, обезобразява го, превръща го в жертва, в жалка отрепка. На сцената за пръв път излизаха в дрипи тези жертви, запазили своето достойнство и своята човешка гордост, уличаваха капитализма в непоправимо престъпление и провъзгласяваха дръзко „Човек — това звучи гордо! Всичко е в човека, всичко е за човека. Трябва да се уважава човека! Човекът се ражда за нещо по-хубаво!“ За величието на човека Горки написа в 1903 г. цяла поема в проза. В нея новият човек е показан като факел, който гори в мрака на живота, като някакъв огнен цвят, роден от мисълта, завоевател на света, който гори далеч пред хората и осветлява пътя им към съвършенство. Това бе човека — борец, който в борбата за свобода си възвръща всичко величаво човешко, цялото си могъщество и достойнство, потъпкано от желязната пета на капитализма. Този метежен човек шестува и зове: „напред и по-нагоре, все напред и по-нагоре!“

Та нали в цялото си ранно творчество Горки търсеше истинския човек — търсеше го в разказите за босяците, харесвайки тяхната независимост и неподатливост на еснафската алчност и нищожество, търсеше го в легендите и приказките, създавайки чудния образ на Данко. Своя идеал за гордия и непокорен човек, за безумството на храбрите, които изпитват най-висока наслада в битките и в стремежа към светлина, той изрази в „Песен за Сокола“, а в „Песента за Буревестника“ — тоя глашатай на приближаващата революция, опиянението от борбата се изля в преки призови. В първата си пиеса „Еснафи“ той също се бореше за човека, противопоставяйки Нил — смелия пролетарий, гордия борец на жалките колебливи еснафи, разядени от еснафската плесен, от капиталистическите пороци, престанали да бъдат човеци в горкиевския смисъл на тази дума.

По-късно Горки прекрасно показва в романа „Майка“ кое създава от човека истински човек, кое го спасява от духовна и нравствена гибел — тъй често срещана при капитализма, възражда го, посочва мястото му в

живота, превръща го от жертва в господар на живота. И когато бе показан издълбоко, реалистично тоя исторически обществен и психологичен процес — как идеите на социализма, на утрешния нов свят възвръщат величието на човека и той намира себе си — тогава се роди новото изкуство на социалистическия реализъм. Това ново изкуство намери в лицето на Горки своя откривател, своя голям представител и това бе знаменателно. Знаменателното бе тъкмо това, че новият художествен метод — социалистическият реализъм — издигна като свое знаме, като основен проблем проблема за освобождаването на човека от всякакви вериги, за неговата ценност и достойнство, за това, че той е най-прекрасното нещо на земята. Тъкмо в това бе и новаторството, и революционният патос на социалистическия реализъм и това го направи веднага явление на общочовешката култура, неин неизбежен етап.

Струва ми се, че никой от нашите поети не е разбрал толкова ясно, широко и зряло този характер на социалистическия реализъм както Вапцаров. Полянов не можеше да направи това, поради напълно ясни исторически причини. Смирненски бе тръгнал по този път, виждаше как в революционната борба се раждат обикновените скромни борци като Йохан, но не можа да го изрази с такава сурова простота, убедителност, зрялост както Вапцаров. Без всякакво съмнение е, че тук се отразиха недостатъчната зрялост на обществените отношения у нас, на революционната мисъл, на революционната поезия и естетика. Вапцаров имаше много предимства и най-вече изградения нов свят в Съветския съюз, опита на съветското изкуство, немалкия опит на нашата пролетарска поезия. Той писа своите стихове, когато и Българската комунистическа партия беше вече една зряла марксистко-ленинска партия, бе намерила най-верните пътища до народа, най-верните методи на борба, бе слязла до най-широките трудещи се маси, или ако си послужим с думите на Ленин, бе се разтворила и слязла изцяло с тях.

Човекът и живота, човекът и борбата — ето основният въпрос, който вълнуваше Вапцаров и който остана идейният център в неговата поезия. Бидейки сам работник, който познава оловните мерзости на мръсния, разкапан, жилещ в своята предсмъртна агония живот. Вапцаров много добре познаваше психологията, светоусещането на обикновения трудещ се човек, трудния процес на осъзнаване, на възкачване до идеалите на социализма. Той рисуваше тоя процес без риторика, без голи общи фрази и декларации и с някаква потресающа убедителност, проникване и простота разкриваше простата човешка драма и чрез нея ужаса и величието на епохата.¹

Една такава драма — проста и човешка е показана в програмното за Вапцаров стихотворение „Песен за човека“. Още по време на излизането му са се водили дълги спорове за главния герой. На мнозина се е виждал

¹ Опитът на редица световни майстори на словото ни убеждава, че тъкмо в прекрасното познаване и разкриване на простата човешка драма на своето време се крие голямото обаяние и въздействие на произведенията им. Така е у Пушкин и Лермонтов, така е особено у Толстой и Шолохов. Чрез простата човешка драма на Катюша Маслова от „Възкресение“ лъсват най-добре всички престъпления на самодържавния строй, проличава цялото бездушие на антинародния държавен апарат, произнесена е присъдата над него. Чрез простата човешка драма на Григорий Мелехов и Аксиния, Шолохов ни разкри много по-дълбоко хуманистичната същност на социалистическата революция, нейното пречупване през милионите човешки съдби.

неубедителен пътя, който извървява престъпникът в затвора, неговата сложна, нравствена и идейна еволюция. Но тъкмо тук е проличало вапцаровското виждане, вапцаровската вяра във „възкресяването“ на човека под влиянието на социалистическите идеи, които откриват единствения прав път пред сбъркалия, подхлъзналия се селянин. Това ни кара да си спомним образа на майката от едноименния роман на Максим Горки. Нейната еволюция не е по-малко сложна. От начало тя е религиозна, напласена, покорна, смирила се напълно с тежкия ваяк на каторжния живот и не вижда нищо друго пред себе си. А накрая я виждаме с изцяло преобразена душа и съзнание, доброволно застанала в първите редици на борбата. Този въпрос има извънредно голямо значение за цялата естетика на социалистическия реализъм и за същността на пролетарския хуманизъм. Фактите свидетелствуват, че Вапцаров неотстъпно и страстно е защитавал своето становище, правото си да избере именно такъв герой с най-трудна и объркана съдба, засегнат от гнилото на капиталистическия строй, за да покаже чрез неговото духовно развитие и духовно прозрение силата и величието на социалистическия идеал. Та нали той сам дава ясна поетична формула на времето, в което се бори! Това е епоха

когато се отърсва
земята от отровната си плесен,
когато милионите възкръсват.

Героят от стихотворението е един от тези безименни милиони, които възкръснаха за съзнателно участие в борбата, намериха смисъла на своя живот в нея, след като се отърсиха от отровната плесен на старото общество. В това беше силата и безсмъртието на нашата партия, на нашите идеи, тъкмо това възкресяване на милионите осигури победния край на продължителната и жестока борба с фашизма. Много по-трудно и по-важно е да се покаже, да се възпее този мъчителен процес на вътрешно освобождаване от старото съзнание и на зараждането на новото социалистическо съзнание, отколкото да възпяваш завършения, сформирал се вече в борбата борец. Това пръв разбра и изобрази пак Горки, той пръв почувствува колко поезия, красота се крие в тоя процес на възкресяването на милионите за борба. Такъв е великият революционен смисъл на образа на майката от едноименния роман и на героите от пиесата „Врагове“. В края на романа звучат дори почти същите думи: „Възкръсналата душа не могат да убият!“

„Възкръсналата душа не могат да убият!“ Всъщност това е най-вярното и най-поетично определение на основната идея и патос на стихотворението „Песен за човека“. Вярата в човека и в човешкото, в това, че то е непобедимо и неговата победа е свързана само със социалистическото съзнание, с борбата за социализъм, звучи много по-силно, по-епохално при този избор на героя. Зад обикновената криминална история поетът вижда престъпленията на буржоазното общество, неговата вина спрямо човека и бедата на последния. С каква ирония, която осмива официалната казионна буржоазна представа за човека, произнася Вапцаров:

Отвели тогава злодея
злосторен
затворили тоя субект,

и колко кратко и с гордост съобщава:

но в затвора попаднал на хора
и станал
човек.

Различните психологични движения, психологичното развитие на героя Вапцаров предава с неговите прости думи, с промяната в ритъма, с редуването на най-драматични моменти. Поетът ни най-малко не го идеализира — напротив, със суров, проникновен реализъм рисува душевното му състояние, прехода от страха пред палачите към душевно равновесие и яснота:

И някак в душата му
станало светло.
— Да тръгнем ли? — казал
— Добре.

След мъчителна размисъл за „тежката, човешка, жестока, безока съдба“ се ражда като светъл лъч съзнанието, че животът не свършва със смъртта на един човек, идеята за живота по-хубав от песен, по-хубав от пролетен ден е безсмъртна. Извършило се е нещо велико, най-прекрасното в живота, родил се е герой, борец и затова в очите му цъфти пламък, затова запява песента. Какъв дълъг път е извървян и каква промяна в интонацията, в общия строй на стиха е настъпила — от спокойния, наглед съвсем обикновен разказ за едно от многото престъпления, от спор за човека — до химн, песен за човека, до неудържима радост и възхищение, които се изливат във възклицанието

Браво, човек!

Веднага след това имаме рязко връщане към спокойния разказ, защото останалото не е толкова важно — важното е постигнато.

Усмихнати чули звездите отгоре
и викнали:
„Браво, човек!“

Дори звездите се усмихват и викат от възторг — това винаги ни напомня за „Хаджи Димитър“ от Ботев, където цялата природа скърби и се прекланя пред геройската смърт на юнака.

Ако се обърнем към най-хубавото стихотворение от испанския цикъл „Писмо“, ще видим същото. Имам впечатлението, че отначало Вапцаров е написал „Песен на жената“, но е останал неудовлетворен и е създал най-проникновеното, най-психологически задълбоченото стихотворение „Писмо“. Докато в първата творба у героинята имаме недоумение, въпроси, пустота, във втората ни е показано едно душевно, идейно прозрение, което идва от подвига на Фернандес, от подвига на другите убити борци за свободата на Испания.

Аз видях, видях за миг
през дъските на ковчега,
през ковчезните дъски
те ръцете си протегат.

Те се сливат в своята смърт,
във един човек се сливат
и в очите им горят
пламъци на смърт щастлива . . .

Долорес Мария Гойя е разбрала най-голямата истина в живота — че да умреш за свободата на народа си е щастие, че не само хляба, а нещо неизмеримо по-велико е обединило борците и ги слива в един образ.

Колко своеобразно, оригинално и вярно представя Вапцаров различните перипетии, различните картини от двубоя между стария и новия свят, за да утвърди накрая човека-герой, човека-борец, който иска да извоюва нов желан и нужен живот.

В тоя „Двубой“ не участвуват само съзнателни противници, както би ги изобразил друг поет. Вапцаров вижда цялата пъстра картина на борбата, вижда жертвите на тоя двубой в лицето на изверга и мерзавеца — отровен от идеологическата плесен на стария свят, в лицето на малодушния, слабия човек, който се самоубива. Действително борбата е безмилостна, жестока и епична. В тая борба най-главното все пак е героизмът на борците.

За това ни говори и прекрасната изповед „Ти помниш ли“ („Писмо“), чийто край звучи с ботевска решимост и самоотричане в името на утрешния ден. От къде иде въздействието на тези няколко куплета, на тази клетва пред изгряващия ден, в която се е отразила благородната, борческа натура на поета? То идва от мъчителното освобождаване от празните химери, от искреността, с която поетът прави оценка на своето минало, излага всички перипетии на душевните си търсения и терзания, на идейните си заблуди и залитания. Не всеки би се решил на такова мъжество — да разкрие най-интимните, най-скритите си надежди и разочарования, полети и падения. Пред нас е сложният идеен път на една личност и този път минава през зигзаги, през резки завой, но извежда нагоре. Той започва с юношески, толкова силен и сляп копнеж по Филипините и „едриите звезди на Фамагуста“, че поетът го нарича и „див“, с някаква неясна жажда и очаквания, с фалшива романтика. Те рухvat под напора на жестокия живот, който тласка в друга крайност — пълно безверие, пустота, мрачна безнадеждност, омраза. В такива мъки и болезнени преживявания се ражда „новото“, и „топлата вяра“, която възвръща красотата на света и вярата в човека. Оттук идва душевната радост, нравственото оздравяване и възземване, което е изразено толкова просто и интимно:

И тебе чувствам нужда да разкажа
как вярвам аз и колко днес съм бодър.

Това е радостта от прозрението, от намерения ясен път, ясна цел в живота, от откритата след толкова мъки правда. И колко странно на пръв поглед е това съседство на възторженото признание:

Да знаеш ти живота как обичам!
И колко мразя
празните химери . . .

с мисълта за смъртта, с готовността да падне една от жертвите за този живот. Но, това е съвсем логично за Вапцаров.

В самото отношение на Вапцаров към работниците има нещо много горкиевско. Тежкият живот, свирепата експлоатация не му пречат да вижда нравственото превъзходство на трудещите се, жаждата им за изкуство и култура, за духовно творчество. Те са не само борци за нов свят, но и залога за утрешната истинска народна култура. Поетът вярва

в тяхното съзнание и разгаря духовните им стремежи в повседневно общуване с тях. Също като Горки той може да предаде мислите и възне- нията на обикновения работник, да разкрие човешкото, прекрасното у него.

В поезията на Вапцаров постоянно присъствува новият свят, новият живот, една страстна устременост към него. Поетът се пренася в тоя свят и го вижда като тържество на радостния труд и обичта към човека:

Ще се радват на труда си хората
и ще се обичат като братя.

В стихотворението „Не бойте се, деца“, където поетът иска да прене- се частичка от своята вяра в тъжните очи на малките деца, да изпъди свирепия ужас на глада, който ги гнети всеки ден, новият живот е нари- суван по същия начин:

Ще пееме всички,
ще пеем когато работим,
но радостни песни,
които ще славят човека.

Свободен човек и свободен труд — така си представя новото об- щество Вапцаров. Това не е вече стара романтика с неясен идеал, а рево- люционна романтика, съвсем органична за неговия художествен метод — нещо, което за пръв път се появява у Горки. Тази романтика не търси свои отделни стилни средства, както е у Смирненски, а се слива със су- ровото реалистично изобразяване на капитализма.

Вапцаров е чувствувал Горки като свой мъдър задушевен приятел. Струва ми се, че в неговата поезия тази мисъл се превръща в естетически закон. Той се стреми с най-прости, достъпни средства и образи — съще- временно много наситени емоционално, поетични, искрени да беседва с широките трудещи се маси, да спори и укорява, да се изповядва и да убе- ждава, да бичува и призовава.

Много характерно е неговото стихотворение за Горки. То се отли- чава доста от всички писани по този повод стихотворения у нас. Вапцаров не говори за своята лична скръб, не подчертава с публицистични изрази световното значение на любимия си учител. Той избира най-правилната за случая призма: да покаже загубата със смъртта на Горки през съзна- нието и преживяването на обикновения работник, през неговото възпри- ятие, а с това да подчертае колко народен и любим е пролетарският пи- сател. Творчеството на Горки възвисява нравствено, прояснява тежките жизнени въпроси, разтваря вратите към новия свят. И възкликанието на работника е напълно достойно за него:

„Това се казва човек!“

★

По такъв начин виждаме, че близостта между Вапцаров и Горки е органична — тя засяга главното русло в творчеството на единия и дру- гия, което се изразява предимно в могъщия революционен хуманизъм, в несломимата вяра в човека, в човешкото, което трябва да победи

заедно със социалистическата революция, в утвърждаването на героичното у човека. Цялата естетика на Вапцаров и Горки бихме нарекли естетика на героичното, на хуманизма. Допирът тук не е в някаква периферийна епизодична тема или образи, а в централните проблеми на социалистическия реализъм, в особения патос на цялостното творчество. Това вероятно е дало право на Н. Шмиргела — близък приятел на Вапцаров, да каже съвсем категорично: „Ако е въпрос за съветско влияние, най-голям дял в това за него има Горки. Той е изградил у него оная безкрайна любов към човека на труда, към човека на бъдещето, която е легнала като широка неразбиваема основа на поетичното му дело. . .“

Към тези думи едва ли трябва да се прибавя нещо повече. Те намират потвърждение и при най-беглото запознаване с поезията на Вапцаров. Задачата на литературната наука е да покаже тази горкиевска струя, горкиевска основа в нея, да определи нейния мащаб и дълбочина, да изтъкне изключително важното ѝ значение за цялата съвременна българска поезия.